

Назарій Лоштин

Rusińska-Giertych, Halina. *Kultura książki polskiej we Lwowie w okresie oświecenia* (Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2018), 392 s.

Вивчення історії Львова неможливе без дослідження інтелектуального життя міста, одним із важливих елементів якого була книга та пов'язані з нею інституції: друкарні, книгарні, бібліотеки. Саме цій тематиці присвячено книжку «*Kultura książki polskiej we Lwowie w okresie oświecenia*» польської дослідниці Халіни Русінської-Гертих. Монографія складається зі вступу, восьми розділів, висновків, списку джерел та літератури. Роботу доповнюють іменний покажчик та покажчик періодичних видань, список ілюстрацій і таблиць, а також мапа Львова, на якій позначено міські друкарні, книгарні, книжкові абонементи, бібліотеку Львівського університету та Осолінеум.

У вступі авторка звертає увагу на те, що дослідники «унікають» вивчення історії Галичини періоду до автономії (1861 р.). На її думку, це спричинено тим, що, за переконанням польських науковців, важливішим є минуле регіону після 1846 р. та 1848 р. До інших «проблем» вона зараховує невелику кількість джерел та їхню розпорошеність, складнощі з їхнім читанням (рукописи різними мовами), а також вплив лектури, де описано занепад інтелектуального життя у Львові наприкінці XVIII — на початку XIX ст. (с. 12). Мету своєї праці авторка формулює як намір простежити, «як формувалась культура польської книги у Львові» (с. 13). Ідеться не лише про зміст і форму книг, а й про систему інформації про них, розповсюдження, збирання та використання. За цим стоїть бажання спростувати щойно згадану тезу про інтелектуальний занепад міста, адже якраз на зламі XVIII–XIX ст. інтелектуальне життя Львова внаслідок просвітницьких заходів виразно пожвавилось (театр,

преса, шкільництво), і власне на цей час у місті, де досі домінували орденські (монастирські) установи, припадає поява нових друкарень і книгарень, виникають книжкові абонементи та бібліотеки, які вплинули на розвиток наукового та культурного життя.

У своєму дослідженні авторка розвиває три тези (с. 14–15): 1) що на зламі XVIII–XIX ст. було започатковано виразний злам в інтелектуальному житті Львова, до чого спричинив «дух Просвітництва»; 2) що на розвиток наукового життя вплинули такі чинники, як: функціонування театру; реформа шкільництва та відкриття у 1784 р. університету; меценатство магнатів та інших мешканців Галичини; книга, що надходила з Відня (для германізації) та з Варшави (для збереження польськості), яка не лише навчала й просвітлювала, а й надихала місцевих авторів до писання, а друкарів до видавничої діяльності; періодика, навколо якої гуртувалися місцеві інтелектуальні сили, що формувала у львів'ян уміння звертатися до книги та преси, а також розвивала літературні інтереси; 3) що власне на цей час припадають якісні зміни в інституціях просвітницького спрямування: діяльність світського університету, секуляризація шкільництва, публічний театр, міщанські друкарні та книгарні, публічні бібліотеки тощо.

Детально аналізуючи історіографію проблеми, авторка поділяє її на декілька тематичних груп: історія Львова; шкільництво у Львові та Львівський університет¹; суспільно-культурний розвиток міста: театр і музика; література й літературні середовища; функціонування цензури; бібліотеки (монастирські, університетська, Оссолінеум, приватні тощо); видавничі осередки; книгарні; преса; бібліографічні видання. Одним абзацом згадано й українську історіографію, зо-

---

¹ Як ключові праці, охарактеризовано класичну роботу Людвика Фінкеля та Станіслава Стажинського, науково-популярну книгу Францишека Яворського, а також колективну монографію «Academia Militans. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie» (Варшава, 2015) за ред. проф. Адама Редзика. Про дискусію, викликану останньою книгою, див.: «Як (не) писати історію...», відвідано 11 липня 2018, www.lnu.edu.ua/yak-ne-pysaty-istoriyu/. Див. також дискусію в Центрі міської історії (Львів): «Презентація книги “Academia Militans. Університет Яна Казимира у Львові”», відвідано 11 липня 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=BgRpJlh6NJE>. Авторка не згадує двотомового видання енциклопедії Львівського університету, що було підготовлене до 350-річчя від його заснування: *ENCYCLOPEDIA. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2 т.* (Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011, 2014).

крема: каталог стародруків Якими Запаска та Ярослава Ісаєвича, праці Ірини Котлобулатової з історії львівських книгарень, Ірини Качур (історія бібліотек, каталогів книгарень, видавничий репертуар) та Наталії Швець (інкунабули університетської бібліотеки, колекція Гареллі)², Наталії Кіт (екслібриси)³, Наталії Кунанець (наукові бібліотеки Львова), Галини Можарової («*Gazette de Leopold*»), Андрія Фелонюка (архівні документи до історії львівських друкарів) та Володимира Вуйчика (кам'яниці, у яких знаходились книгарні та друкарні).

Перший розділ книжки присвячено історії Львова часів Речі Посполитої та Австрійської монархії⁴. Приєднання міста до держави Габсбургів авторка оцінює як негативне явище, однак, за її словами, Львів опирався германізації й «ніколи не переставав відчувати себе польським містом» (с. 37). Акцентуючи на цьому увагу далі, вона зазначає, що місту (його мешканців ототожнено з поляками, а про представників інших етносів згадано лише побіжно) вдалося подолати наступ германізації, бо «інструментами боротьби за збереження польськості залишались Церква, театр і література» (с. 42). Врешті, отримання статусу столиці краю позитивно вплинуло на розвиток Львова не лише як адміністративного, а й як економічного та політичного центру, а книга стала одним із засобів його інтелектуального розвитку.

У другому розділі йдеться про інтелектуальне, культурне і торговельне життя Львова упродовж 1772–1830 рр. Халіна Русінська-Гер-

² На жаль, авторка монографії не згадує каталогу інкунабул Наукової бібліотеки Львівського університету: *Інкунабули (першодруки) Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка: каталог*, уклад Ф. П. Максименко; передмов. Ф. П. Максименко; упоряд. М. Ільків-Свидницький, В. Кметь; вступ. стаття М. Ільків-Свидницький, В. Кметь (Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011).

³ Доречно згадати каталог екслібрисів, укладений Н. Кіт.: *Екслібриси Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка*, автор-укладач та автор вступної статті Н. Кіт-Копистянська (Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013).

⁴ Дещо дивним для наукового дискурсу видається перше речення розділу («Lwów od początku swego istnienia należał do grupy ważniejszych miast polskich»). Чи авторка свідомо ігнорує заснування міста руськими князями, чи розвиває популярну тезу про «польське» перетворення руського поселення на місто Львів?

тих групує виклад довкола п'ятьох аспектів: освіта, товариське життя й салони, товариства, театральне та музичне життя, бібліотеки. Провідним освітнім закладом Львова часів Речі Посполитої вона називає єзуїтську школу (згодом академію)⁵ (с. 47–48), натомість подальші освітні реформи австрійської влади характеризує як один із засобів германізації регіону, бо австрійська система освіти, за її словами, була «чужа польській ментальності й освітнім традиціям» (с. 51), відтак — наштотхнула на спротив. Утім, далі згадано протилежне — тих львівських юнаків, які «горнулися» до зреформованих шкіл, позаяк були зацікавлені в отриманні освіти (с. 53). Заторкнуто в книжці й приватну освіту, що її можна було здобути у Львові (рисунк, іноземні мови, музика; школи черниць сакраменток та бенедиктинок; пансіонати для хлопчиків та дівчаток) (с. 55–57). Що ж до вищої освіти, то на основі єзуїтської академії постав створений 1784 р. Львівський університет. Проте, як австрійський осередок, він не мав великого впливу на інтелектуальне життя польської громади (с. 58). Певні надії вона поклала на університет від 1817 р., коли було створено кафедру польської мови й літератури, однак це не справдилося через бездіяльність її керівника Миколая Міхалевича, який не зумів належно організувати роботу кафедри (с. 61).

Товариське життя Львова було зосереджене навколо архієпископа Вацлава Гієроніма Сераковського, белзького воєводи Ігнація Цетнера, підляського воєводи Юзефа Гоздзького, кам'янецької каштелянської Катажини Коссаковської, а також у театральному й музичному салоні Станіслава Вроновського (меценат та колекціонер) і в літературному й бібліофільському салоні адвоката Юзефа Добека Джебковського. Крім того, за взірцем західних салонів діяли товариства, згруповані довкола Казімежа Жевуського (масон) та Міхала Вельгорського («офранцуженого» поляка») (с. 68)). Іншими місцями для спілкування польських мешканців Львова слугували бали, редути, музичні зустрічі тощо. До найважливіших інституцій, що впливали на культурне життя міста, авторка відносить і різноманітні товариства (с. 70–77), як-от: Товариство патріотичних політиків (1792–1798), Товариство благодійності (1816), Товариство молоді, що вивчає рідну літературу (1817–1819), Товариство прихильників слов'янства (1825–1828), Товариство

⁵ Дослідниця припускається поширеної помилки в отождненні єзуїтської колегії та школи.

св. Цецилії (1826–1829), Товариство шанувальників польського театру у Львові (1830).

Ще одним осередком культурного життя столиці Королівства Галичини й Лодомерії виступав театр. Німецька сцена у Львові бере свої витоки з 1776 р., польська — із 1780 р. (приїзд до міста трупи Трусколяських). Наступним щаблем розвитку театрального життя стала діяльність Войцеха Богуславського у 1794–1795 рр. (с. 80–82). Розвиток міського театру сприяв поширенню у Львові просвітницької та романтичної літератури, а німецький театр, зокрема, дав змогу тутешнім полякам познайомитись із західною музикою, передусім оперою.

В останньому підпункті свого огляду авторка аналізує функціонування бібліотек. До добре укомплектованих бібліотек вона відносить монастирські книгозбірні, а також окремі приватні книжкові колекції. За її спостереженням, закриття монастирів та ліквідація їхніх бібліотек збіглися в часі із просвітницькою модою на збирання книжок, і це спонукало бібліофілів до розбудови вже існуючих колекцій або створення нових збірок (с. 88). До найстаріших бібліотек Львова у книжці зараховано книгозбірню кафедральної школи та бібліотеку при кафедральному соборі, а чималий обсяг тексту присвячено монастирським бібліотекам (с. 90–98: єзуїтів, домініканців, францисканців, бернардинців капуцинів, кармелітів черевичкових, театинців, тринітаріїв, бенедиктинок, кармеліток черевичкових та босих тощо). На жаль, авторка не використала збережених інвентарів та каталогів, лише повторила інформацію з двотомного каталога Урсулі Пашкевич, де представлено джерела до вивчення бібліотек з XVI ст. до 1939 р. Це призвело до певних лакун у її спостереженнях. Так, згадуючи про журнал використання книг із бібліотеки львівських бернардинців, Халіна Русінська-Ґертих лише подає інформацію про час створення документа, натомість не пропонує детальнішого аналізу цього важливого джерела (пор.: с. 94–95)⁶. Окрім того, авторка подеколи довірливо трансліює леген-

---

⁶ Документ такого типу є єдиним у фондах Наукової бібліотек ЛНУ імені Івана Франка, в якій зберігається й інші рукописні джерела до історії монастирських бібліотек Львова та Галичини. Рукопис дає змогу встановити, які саме книги читали користувачі бібліотеки, імена читачів та їхній соціальний статус, коло читацьких інтересів. Детальний аналіз журналу використання книг див. у публікації: Назарій Лоштин, «Бібліотека монастиря бернардинців у Львові та її користувачі у 1771–1784 рр.,» *Rocznik Lubelski* XLII (2016): 19–32.

дарні свідчення, наприклад, про засування монастиря францисканців у 1235 р (с. 92)⁷. До найкращих приватних бібліотек у книжці віднесено книгозбірні Казімежа Жевуського, сім'ї Куропатницьких, Станіслава Вроновського та ін. (с. 98–101), а також театральні бібліотеки Войцеха Богуславського та його однодумця Яна Непомуцена Камінського.

Найбільше уваги присвячено бібліотекам університету (с. 102–106) та Оссолінеуму (с. 106–110). Основою університетської бібліотеки стала книгозбірня єзуїтської академії, згодом їй було подаровано ще 11 тис. томів — колекцію книг сім'ї Гареллі. Польська дослідниця поділяє висловлену ще у ХІХ ст. тезу про те, що університетська бібліотека була «через свій німецький характер досить чужою суспільному загалові» (с. 103), проте, за її спостереженням, ситуацію змінив вплив книг із бібліотек закритих монастирів. Авторка виділяє три чинники, що сприяли розвитку бібліотеки та збільшенню її фондів: бібліотечна дотація (496 зл. до 1826 р., 1 тис. у наступні роки); право обов'язкового екземпляра (із 1807 р.); приватні дарунки (граф Юзеф Куропатницький, Міхал Кордік, родина Третерів) (с. 105–106).

Що ж до Оссолінеуму, то творцем цієї «науково-культурної інституції з рисами національної та публічної» став, як слушно констатовано у книжці, граф Юзеф Максиміліан Оссолінський у 1817 р. Приватна колекція графа Оссолінського, а також збірка Музею Любомирських (за угодою між засновником Оссолінеуму та кн. Генриком Любомирським) сформували нову львівську книгозбірню, що їй судилося, за висловом дослідниці, виконувати «функції національної бібліотеки» (с. 110).

Третій розділ монографії присвячено видавничій діяльності й книгарням Львова. Перехід міста під владу Габсбургів позитивно вплинув на тутешній видавничо-книгарський рух. Хоч традиції цього було закладено ще в часи Речі Посполитої, проте власне наприкінці ХVІІІ ст. прибульці з австрійських теренів створили нове обличчя видавничого ринку міста, коли книгарі перетворилися з купців на творців цього ринку, який відповідав на читацькі очіку-

---

⁷ Один із найвідоміших дослідників історії Львівської латинської архидієзії о. Юзеф Крентош наводить дату заснування монастиря близько 1363 р.: Józef Krętosz, *Organizacja archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego od XV wieku do 1772 roku* (Lublin, 1986), 306.

вання, а друкарі почали організовувати видавничі фірми (с. 111). Перед тим, як перейти до огляду видавничої діяльності, авторка детально аналізує практики меценатства у місті (урядове, церковне, магнатсько-шляхетсько-міщанське) (с. 113–124), а також функціонування цензури — превентивної і репресивної (с. 125–126).

Як показано в книжці, на момент утвердження австрійської влади у місті діяло декілька друкарень (єзуїтська (1642–1773), францисканська (1770–1776⁸), братства Св. Трійці (1713–1786), друкарня Шліхтинів (1755–1785) та Ставропігійського братства), проте новий «уряд потребував друкарні, для якої видання патентів і розпоряджень німецькою та польською мовою буде пріоритетом найвищої ваги» (с. 139). До таких друкарських осередків, що з'явилися у місті після 1772 р., належать: губернська друкарня Піллерів (1773–1939), що працювала на замовлення уряду, а також як університетська); друкарня Кароля Богуслава Пфаффа (1790–1794), що діяла як університетська, хоч цей її статус документально не підтверджено); друкарні Густава Вільгельма Віхмана (1796–1808) та Юзефа Шнайдера (1808–1853) (с. 153–170). Окремо Халіна Русінська-Гертих розглядає діяльність у Львові друкарської Каси спільної допомоги, а також майстерень, де відливали літери для друку (с. 168–169),

Далі детально проаналізовано діяльність львівських книгарень (с. 170–185). Як показує авторка, упродовж досліджуваного періоду їх існувало кілька, а саме: філії варшавських книгарень Яна Августа Посера (1773) та Міхала Грьоля (1780–1785), а також місцеві книгарні Шліхтинів (1729–1785), Піллерів (1773–1939), Домініка Рігера (1775), університетського книгаря Кароля Богуслава Пфаффа (1785–1829), антиквара Давида Ігля та його родини (1795–1928), Кароля Вільда (1796–1834), Бартоломея Яблонського (1816–1842, спеціалізувався на продажі польськомовної літератури) та Ігнація Куна і Яна Міліковського (1822–1835). Паралельно розглянуто діяльність книжкових абонементів — у Піллерів та в Кароля Вільда. За спостереженням авторки монографії, абонементи виконували дві функції — «удоступнювали друковану продукцію на комерційній основі, приносячи конкретні вигоди, а також заохочували до читання і звички звертатися до книги» (с. 186).

---

⁸ Халіні Русінській-Гертих вдалось документально підтвердити, що друкарня почала свою діяльність саме у 1770 р. й функціонувала до 1776 р. (див. с. 150–153).

У четвертому розділі монографії ідеться про книжкову пропозицію (оферту) (с. 190–201). Халіна Русінська-Ґертих заперечує поширене твердження, нібито впродовж 1772–1830 рр. польська книжка не була доступною у Львові (с. 190). На доказ цієї тези вона детально аналізує склад польської продукції, що була доступна у книгарнях Пфаффа, Шліхтина, Піллерів і Яблонського, де продавали книги, надруковані за кордоном (чи не найбільше у Варшаві), переклади і польські оригінали, а також місцеві видання й періодику.

П'ятий розділ присвячено видавничому «світові» львівської книги (с. 202–273). За спостереженням авторки, книжковий репертуар львівських видавництв у перші роки після приєднання міста до Австрії був досить скромним, а друкарня Піллерів, до 1796 р. монополіст на ринку, орієнтувалася на державні замовлення та публікацію німецькомовної продукції. Однак заснування друкарень Віхмана та Шнайдера позитивно вплинуло на ринок польської книги, адже конкуренція сприяла розвиткові книжкової пропозиції та покращенню естетичної цінності видань (с. 203). Упродовж 1772–1830 рр. згадані друкарні видали 476 позицій (с. 210; див. таблиці на с. 204–209), а разом із книгами, вихідні дані яких відсилають до Львова, число видань становитиме 568 позицій (с. 210). Видавничий репертуар цієї продукції охоплював шкільну, навчальну і педагогічну літературу; романи, драми, вірші, а також художні книжки для дітей та молоді; дидактичні ігри, наукові та причинкові видання, публіцистику, релігійну літературу, музичні видання, порадики й календарі.

Окрему увагу присвячено місцевим авторам, що друкували свої праці упродовж 1772–1830 рр. (с. 253–264). Як зазначено в книжці, вони здебільшого не були львів'янами з народження, але «через навчання в львівських школах, отримання посади чи різного роду зв'язки з місцевим суспільством інтегрувались із ним і разом творили інтелектуальну спільноту Львова» (с. 255). Поіменно серед таких осіб згадано поета Францишека Карпінського (1741–1825), театрального діяча Яна Непомуцена Камінського (1777–1855), кармеліта Ігнація Ходинецького (1786–1847), піяра Францишека Сярчинського, мораліста та фольклориста Ігнація Любича Червінського (1769–1834), журналістів Адама Томаша Хлендовського (1790–1855) та Валентія Хлендовського (1797–1846), поетів Станіслава Яховича (1796–1857) та Станіслава Яшковського (1803–1842), літератора і

перекладача Яна Юліана Щепанського (1796–1869), поета й комедіографа Александра Фредра (1793–1876). Далі (с. 264–272) у книжці заторкнуто питання про естетичну вартість львівських видань, серед яких найякіснішими авторка називає книжки друкарні Піллерів. Підсумовуючи, дослідниця пропонує узагальнену характеристику видавничого репертуару як явища строкатого. За її словами, він був «радше сукупністю видавничих імпровізацій, пропозицій урядової влади і меценатів, реалізації поточних суспільних потреб і зрештою — цільових редакторсько-видавничих задумів» (с. 273).

У шостому розділі йдеться про тогочасну львівську пресу (с. 274–296). Її появу пов'язують із родиною Піллерів: у 1772–1774 рр. Антоній Піллер почав видавати франкомовну «*Avertissements*», зрештою заборонену владними органами, а з 1776 р., уже за дозволом губернського правління, — «*Gazette de Leopold*» (с. 275). Як зазначає авторка, розвиток періодичних видань гальмувала цензура, що «ускладнювала повне і вільне висловлювання» (с. 276), а також запізніле надходження до Львова нової інформації. Загалом же у монографії проаналізовано такі періодики: «*Gazette de Leopold*» (1776: перше періодичне видання у Львові), «*Pismo Uwiadamiające Galicji*» (1783) та його наступник «*Lwowskie Pismo Uwiadamiające*» (1784), «*Lwowskie Tygodniowe Wiadomości*» (1786–1788: паралельні видання німецькою та польською), «*Dziennik Patriotycznych Polityków*» (1792–1798; перша щоденна львівська газета), «*Zbiór Pism Ciekawych*» (1795: перший ілюстрований журнал), «*Gazeta Lwowska*» (1811–1939: офіційний орган намісництва), «*Rozmaitości*» (1817–1848, 1854–1859: додаток до «*Gazeta Lwowka*»), «*Pamiętnik Lwowski*» (1816–1819: суспільно-культурний і літературний місячник), що його продовжили «*Pszczola Polska*» (1820) та «*Pamiętnik Galycyjski*» (1821), «*Czasopism Naukowy Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich*» (1828–1830: перше гуманітарне періодичне видання), «*Annales Iurisprudentiae*» (1810–1811: перший професійний юридичний часопис) та «*Gazeta Ogrodnicza*» (1830). До періодичних видань належали й альманахи (с. 291–296), серед яких авторка виділяє «*Haliczanin*», що побачив світ 1830 р. і що його вважають «за провідну публікацію галицького романтизму» (с. 295).

Сьомий розділ стосується книжкової реклами (с. 297–331). Як наголошує авторка, одним із найдієвіших засобів рекламування друкованої продукції слугувала преса, де «читачів заохочувано

до купівлі книг у Львові або ж підписування на них, передплати періодики, купівлі іншого товару, яким торгували книгарі, використання платних абонементів, відслідковування новинок, а в двадцятих роках XIX ст. розпочато кампанію на користь читання і самоосвіти» (с. 298). До конкретних рекламних заходів Халіна Русінська-Гертих відносить оголошення у пресі (найактивнішим був Пфафф), видання каталогів (їхню найбільшу кількість опублікував той-таки Пфафф), публікацію проспектів видавництва і друкарень та списків передплатників.

В останньому, восьмому розділі охарактеризовано склад користувачів польської книги у Львові (с. 332–340). За підрахунками авторки, до книги найчастіше зверталися магнати, клір, представники середнього стану та галицька інтелігенція (с. 336). Аналізуючи їхні читацькі зацікавлення, дослідниця побіжно заторкує проблему жіночого читання, а також літературні пріоритети львівських студентів.

Підсумовуючи своє дослідження, Халіна Русінська-Гертих солідаризується з думкою знавця музичної культури Львова Лешака Мазепи про те, що австрійські плани германізації міста зазнали невдачі (с. 341). Всупереч політичним катаклізмам (поділи Речі Посполитої) та цензурі, у Львові було розвинуто видавничо-книгарський рух, який забезпечував читацькі потреби мешканців⁹.

Віддаючи належне усім достоїнствам рецензованої книжки, насамкінець висловлю декілька зауважень. Як на мене, їй дещо бракує порівняльного контексту із залученням історії української, німецької та єврейської книги, хоч самé виокремлення у назві «польської культури книги» передбачало би існування інших подібних «культур» у місті. На жаль, впадає у вічі й слабка представленість української історіографії, і то не лише давнішої, XIX–XX ст., а й сучасної. Питання, що їх заторкнуто в монографії, зокрема історія Львівського університету, місцева періодика, історія бібліотек (університетської, Оссолінеуму, монастирських), нині вже мають чималу українську літературу. Відтак можна констатувати, що праця

---

⁹ На жаль, насамкінець дослідження, висловлюючи сподівання, що її праця посяде належне місце у досліджуваній тематиці, Халіна Русінська-Гертих уживає некоректний (з негативним відтінком для української сторони) термін *Kresy Wshodnie*, що його можна розцінити як неприпустиму в наукових студіях публіцистику.

загалом продовжує традиції сучасного польського львовознавства, котре, як правило, спирається на довоєнну польську історіографію, хоч її фактографічні та методологічні усталення часто потребують ґрунтовної критики. Утім, незважаючи на висловлені зауваги, працю Халіни Русінської-Ґертих «*Kultura książki polskiej we Lwowie w okresie oświecenia*» треба визнати якісним зразком комплексного вивчення книжкової культури кінця XVIII — початку XIX ст.

Bibliography

ENCYCLOPEDIA. Lvivskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka: v 2 t. Lviv: LNU imeni Ivana Franka, 2011, 2014.

Inkunabuly (pershodruky) Naukovoї biblioteky Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka: katalog, uklav F. P. Maksymenko; peredmov. F. P. Maksymenko; uporiad. M. Ilkiv-Svydnytskyi, V. Kmet; vstup. stattia M. Ilkiv-Svydnytskyi, V. Kmet. Lviv: LNU imeni Ivana Franka, 2011.

Ekstlibrysy Naukovoї biblioteky Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka, avtor-ukladach ta avtor vstupnoi statti N. Kit-Kopystianska. Lviv: LNU imeni Ivana Franka, 2013.

Nazarii, Loshtyn. «Biblioteka monastyria bernardyntsyv u Lvovi ta yii korystuvachi u 1771–1784 rr.» *Rocznik Lubelski XLII* (2016): 19–32.

Krętosz, Józef. *Organizacja archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego od XV wieku do 1772 roku.* Lublin, 1986.

«Іак (не) пьсаты історііи...». Accessed July 11, 2018. www.lnu.edu.ua/yak-ne-pysaty-istoriyu/.

«Prezentatsiia knyhy “Academia Militans. Universytet Yana Kazymyra u Lvovi”». ...». Accessed July 11, 2018. <https://www.youtube.com/watch?v=BgRpJIh6NJE>.